

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Cognitioni Spiritus sancti, vt obiecti per se motui non producitur verbum.
c. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

patris nimirum, & ipsius verbi tanquam circa obiectum per se necessarium, & requisitum veratur. Consulto dixi intuitum, vt ostenderem falsam esse sententiam, quam eodem capite secundo retuli, & ibidem etiam impugnauimus. eorum, qui asserunt, verbum produci notitia abstractiua ipsius verbi. Eam vero notitiam esse intuitiuam rei presentis, & existentis, sic probo. Cum productio verbi sit actus sci entiae, & intellectiois, & produci verbum nihil aliud sit, quam intelligi vt disputat. 112. cap. 2. & 3. monstrauimus, efficiatur, eodem actu ipsum simul produci, & intelligi, imo verbum produci, idem esse, quod intelligi, cum autem producat verbum; eius productio ad esse ipsius terminatur, ergo & cognitio similiter, cumque simul sit paternitas cum filiatione, non solum natura, sed etiam nostro modo intelligendi, necesse est, intellectioem notionalem patris ad ipsam quoque paternitatem terminari. Absurdum vero, quod inferebamus pro Scoti sententia, nempe verbum esse sui ipsius imaginem nisi ex se ipso tanquam obiecto procedit, minime sequitur, vt enim verbum sit imago alicuius tanquam obiecti, debet ab eo realiter distingui, nihil enim sui ipsius imago est, & imago inuenerum originem includit ab eo, cuius est imago, vt disputat. 145. c. 3. dicemus.

At obijciat aliquis, si verbum producat cognitione sui ipsius, sit, vt prius fuerit in memoria patris in actu primo per modum obiecti, eorum autem, quae sunt in intellectu per modum actus primi, verbum est imago, erit ergo verbum imago sui ipsius. Respondeo primum, eodem modo intelligi de his solum, quae sunt in actu primo intellectus, à quibus realiter differt verbum, talis enim distinctio necessaria est inter imaginem, & id cuius est imago: cum igitur verbum non distingatur à seipso: etiam si dicamus, fuisse in intellectu paterno per modum actus primi, non licet inferre esse sui ipsius imaginem.

Deinde verbum diuinum non fuit in memoria patris veluti in actu primo, eo modo, quo sunt obiecta intelligibilia, quae solum actu secundo intelliguntur, non tamen producuntur, sed fuit in memoria patris tanquam in principio producente simul, & intelligente, quia verbum diuinum simul à Patre producit, & intelligitur: imo eius intelligi est produci, atque verbum solum potest esse imago eorum, quae fuerunt in memoria patris in actu primo per modum tantum obiecti intelligibilis: hæc enim repræsentare potest: sed non est imago eius, quod fuit in memoria patris, vt in principio producente, & ideo non est imago sui ipsius. Id quod in humanis licet intueri: nam verbum nostrae mentis, quod fuit in memoria, & actu primo intellectus, non est imago sui: quia fuit in illo vt in principio productiuo: est tamen imago obiecti, quod repræsentat: quia illud fuit in actu primo intellectus, vt obiectum tantum, non vt in principio productiuo.

Est tamen obseruanda differentia inter paternitatem, & filiationem: nam diuerso modo comparantur cum cognitione notionali, quae est verbi productio. De filiatione iam diximus, vt obiectum per se pertinere ad cognitionem notionalem eo modo, vt explicatum est: de paternitate vero dicendum est, ad eam quoque spectare, vt obiectum per se ex parte principij, non quia prius ratione

Farezque in 1. partem Tom. 11.

est, quam verbum: sed quia ex parte Patris concurrir, non solum vt proprietates modificans essentiam adesse potentia generantis: sed etiam vt obiectum, quod ex parte principij etiam intelligitur ipsa productione verbi. Quare dicendum est, paternitatem esse in intellectu primae personae in actu primo veluti obiectum in specie, vt actu secundo intelligantur: nam eorum sententiam, qui dicunt, solum essentiam se habere vt obiectum per se motuum ad productionem verbi, falsam existimo. Quod vero in confirmationem afferunt, nullius momenti est: dicunt enim, notionalem intellectioem, qua producit verbum, nihil aliud esse, quam essentialem cognitionem modificatam proprietate personali: hæc autem debet esse prior secundum rationem, quam persona: quia essentialis cognitio prior est: ergo non debet terminari ad personam. At quis non videat, hoc argumento nihil probari? Nam intellectio, qua producit persona, non debet esse prior secundum rationem, sed tantum prior origine: quam sit persona producta, prioritas autem originis, vt cap. sequenti dicemus, non est proprietates secundum rationem, sed quae sunt origine priora alijs, solent esse simul ratione cum illis. Nam intellectio, qua producit persona, non solum est intellectio, sed etiam productio, ac proinde etiam vt intellectio versatur circa id, quod producit, & quod producit, completur ergo Patrem, & filium, vnum quemque suo modo, vt explicauimus.

CAPVT IV.

Cognitione Spiritus sancti, vt obiecti per se motui, non productiuo verbum.

Verumenimvero de tertia persona difficilior multo quaestio est, an per cognitionem illius, tanquam obiecti per se requisiti, procedat verbum. Nam præter eos, qui dicunt, per cognitionem illius sub esse possibili, aut futuro verbum procedere, quorum sententiam retulimus c. 2. alij existimant, produci verbum per intuitiuam cognitionem Spiritus sancti, tanquam iam presentis, id quod duabus rationibus confirmant. Vna est, quia verbum non solum procedit, vt verbum, sed etiam vt spirator, ergo dum pater producit verbum, non solum ipsum cognoscit vt verbum, sed etiam vt spiratorem. Cognoscit autem pater hoc modo filium notitia perfecta, quam vocant comprehensionem, ergo cognoscit simul terminum illius, sed terminus est Spiritus S. ergo eo ipso cognoscit Spiritum sanctum. Altera ratio, Cognitione, qua per se procedit verbum, est comprehensiuam, & intuitiuam essentiae, essentia autem est idem omnino cum personis, ergo eadem cognitio, tam necessaria est essentiae, quam personarum omnium, & hæc forsitan opinio tribui potest Gaetano in art. 3. huius quaestio illi enim vt notauimus c. 2. huius disputationis, asserit, verbum procedere à Spiritu sancto vt cognitio, & secundum esse intelligibile. Vtrum vero esset hæc notitia Spiritus sancti iam existentis, quam vocant intuitiuam, an futuri, aut possibilis, quam dicunt abstractam, ipse Gaetanus non explicuit.

Ego vero censeo, Spiritum sanctum non posse comparari vt obiectum per se requisitum ad productionem verbi, quam sententiam colligo ex

Q. 2

Scoto

Sola essentia esse obiectum per se motuum ad productionem verbi male probatur aliqui.

Quorundam opinio.

Primum illius fundamentum.

Secundum fundamentum.

16.

Verior sententia confirmatur.

Scito locis allegatis in 2. capit. eamque sic probō,
quia alioquin sequeretur, verbum esse imaginem
Spiritus sancti: est enim nunc similitudo illius
ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc
insuper ab illo saltem, ut obiecto procederet, quod
satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago
debeat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē
sufficit, si procedat modo intelligibili, ut ab ob-
iecto: sic enim imagines arte depictæ imagines sūt
hominum, aut rerum, quas representant, ab eis
tamen, ut ab obiectis modo intelligibili solum
procedunt.

*Quorundam
effugium.*

Sed respondebis, ad rationem imaginis neces-
sarium esse, ut procedat physicē ab eo, cuius est si-
militudo, vel saltem a cognitione eiusdem, ut in
imaginibus, quæ arte sunt depictæ contingit, illæ
namque nō a re, quam representant, sed a cog-
nitione illius, ut a principio procedunt, processio
autem, quæ verbum diuinum procedit, est etiam
cognitio Spiritus sancti; ac proinde non procedit
verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cog-
nitione, ut a principio: sed processio, & origo, quæ
verbum producit, est ipsamet cognitio Spiritus
S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur
imago illius: sic enim nullo modo ab eo procedit,
quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitio-
ne. Verum hoc effugium sine fundamento exco-
gitatum est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo
procedat a cognitione illius, cuius est similitudo,
optimē dicitur illius imago, sufficit etiam, si pro-
cedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cog-
nito, sed prius existente, quasi in memoria, seu in
actu primo intellectus ad intelligendū. Ob quam
rationum nullus hactenus negavit, verbum pro-
ductum a nostro intellectu esse non solum simili-
tudinē obiecti: sed etiam imaginem illius: sic
enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines
mente versare: cumq; hoc modo verbum proce-
dat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum:
sicut imago arte depicta: non videtur maior ratio,
cur vnus modus procedendi, quam alius ad ratio-
nem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum
non est imago essentia, ideo est, quia ab ea non di-
stinguitur realiter: atqui ab Spiritu sancto eodem
modo distinguitur sicut a Patre: quare eodē mo-
do poterit esse vnus, atque alterius imago. si ab v-
troque, ut obiecto per se necessario procedit. Ne-
que solum est imago verbū, quod procedit ab spe-
cie, quam obiectum proximē, aut remote impref-
sit potentia, sed etiam verbum, quod procedit ab
specie innata: quamuis tunc obiectum non com-
paretur cum verbo, ut efficiens illius etiam remo-
te, nisi ratione speciei, quæ ipsum in actu primo
representat: quo etiā pacto Spiritus sanctus cum
verbo conferri potest, si est obiectum per se requi-
situm ad productionem illius.

*Spiritus
sanctū co-
gnosci no-
tionali co-
gnitione
quæ proce-
dit verbum
non sufficit,
ut dicatur
obiectū per
se requisitū
ad verbi
productio-
nem.*

Ceterum, ut explicemus quomodo Spiritus
sanctus comparatur productioni verbi, cum ea-
dem cognitione notionali verbum, & Spiritus
sanctus cognoscuntur, quædam obseruanda sunt.
Primum est, Patrem æternum vnico simplicissi-
mo intuitu cognitionis notionalis intelligere se,
verbum, & Spiritum sanctum; sicut etiam vident
Beati. Si enim intelligit verbum, & seipsum, ut
reuera sunt videbit se, & Filium, ut spiratorem:
sic autem necesse est, cognoscere Spiritum san-
ctum. Præterea qui videt essentiam necessario si-
mul cognosceret personas. Et hoc recte probant ra-

tiones proxime allatæ: nec vlla potest de hac re
esse controuersia. Nunc vero solum nobis quæ-
stio est, quid nostro modo intelligendi concepi-
tur, ut principium etiam per modum obiecti ne-
cessarij ad productionem verbi; non autem quid
sub eadem notionalē cognitionem eadē com-
mitanter, non secus, atque dum inquirimus con-
tra Græcos, quæ distinguatur Filius a Spiritu san-
cto, solum inquirimus, quid nostro modo intelli-
gendi concepiatur, ut ratio sola sufficiens distin-
ctionis, filiationis, an spiratio: cum tamen reuera o-
mnino sint idem, & vnus alteri æquali necessita-
te sit coniunctum, illa vero intelligitur ut sola, de
sufficiens ratio distinctionis, quæ si non esset, qua-
cumque alia ex hypothesi impossibili posita, per
locum intrinsecum distinctio tolleretur, & quæ
sola posita, & quæque alia sublata, distinctio
poneretur, ut dicitur 147. ca. 1. explicabitur, vti
contra Græcos probemus, ex ipsorum sententia
omnem distinctionem inter Filium, & Spiritum
sanctum auferri. Quod si in eorum opinione ma-
neret, vnde distingueretur, ablata a Filio spira-
tione; ea ratione non argueremus eos falsitatem.
Ut ergo videamus vtrum Spiritus sanctus compa-
retur Filio ut principium illius subelle intelli-
gibili, an solum comitanter, sed necessario sub ean-
dem cognitionem cum illo cadat, considerandum
est, an, hypothesi data impossibili, quod non esset
Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi prin-
cipij posset intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter per-
sonas ita esse ex natura rei constituendam, ut se-
mul natura, & cognitione sint, nam, ut dicemus
disputatione 167. cap. 2. prioritas originis est inter
personas etiam relatas se b proprio conceptu rela-
tionis. Quare patet, ut patet, est prior origi-
ne, ut filius est, cum tamen sit simul natura, & co-
gnitione cum illo, ut patet. Prior enim origine di-
citur vna persona ea solum ratione, quia est prin-
cipium alterius, ut ibidem explicabitur, non quia
prius intelligatur, vel a nobis concipitur, quam
alia. Nihilominus constitui potest nostro modo
intelligendi prioritas quædam rationis inter per-
sonas, non vtinunc relatas, sed alio modo. Sc-
igitur concipere possumus Patrem ut Patrem, &
Filiū, ut Filium, non considerata in eis relatio-
ne spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum
sanctum, Patrem similitur sub conceptu tantū quo
mæ personæ, antequam intelligatur Filius, ut dicitur
159. c. 7. dicemus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi a nobis
ut per se principium alicuius personæ, quo ablatum
ex vi originis, & per locum intrinsecum, non au-
tem aliunde intelligitur non esse, nec produci
personam, & quo posito intelligitur esse, & produci
ci, cætera namque licet simul sint in eadem perso-
na, vel sub operatione, quæ persona procedit com-
prehendantur, comitantes solum se habebunt, &
licet, æquē necessario ac illa, non tamen per modum
principij. Quare duo genera, & modi dicendi per se
ex quatuor assignatis ab Arist. 4. ca. lib. posteriori
considerandi sunt, primus videlicet, & quartus
primus est, in quo id, quod est de essentia alieius
de eo dicitur, quartus est, in quo effectus de pro-
pria causa prædicatur, in nostra vero quæstione
non est attendendum ad id, quod de verbo, & pro-
ductione illius prædicatur per se i. modo, sed quod
inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur ut
principium

principium per se productionis, vel quod est de ratione illius quatenus principium est.

Hic iactis fundamentis dicendum est, notionalis intellectum Patris, qui generat verbum, completi sub se personam Spiritus sancti, ut cognitam, per se quidem primo modo: sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quarto modo dicendi per se. Hanc sententiam probare possumus ex tertia notatione. Nam illud dicitur principium per se alicuius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur in nostra intellectione, ablato autem Spiritu sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentem & cum alijs perfectionibus, quæ diuinæ naturæ tribuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellecta non comparatur ut principium, etiam secundum esse intelligibile, cū productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productum nondum intellecto Spiritu sancto, perspicuum est. Nam, ut secunda notatione diximus, licet personæ, ut relata, simul necessario cognoscantur, vna tamen prius alia, non sub relatione, qua ad illam refertur, sed alia ratione considerari potest, sicque Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum spiratorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, ut secundam personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, ut generatio, intelligitur à nobis per se solum in quarto modo dicendi ad filiationem, & relationem verbi in diuinæ essentia terminari: rationem vero spirationis consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græci negent, ipsum esse spiratorem: concedunt tamen ipsum esse verbum Patris cum sua integra natura Deitatis, & sola relatione Filij. Et quamuis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiratorem, quia accipit integram naturam Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimemus proprietatem spiratoris consequi essentiam; sic enim per se compararetur cum generatione Filij in quarto modo: sed quia non repugnat cum filiatione, & alioqui ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem seu notionem non esse propriam essentia, constat, quia alia in Spiritu sancto, qui integram essentiam recipit, reperitur: ergo quamuis ita necessario secunda persona sit filius, & verbum, sicut est spirator: ipsa tamen cognitio notionalis Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, non respicit tres personas: nec secundam ut spiratorem, quia ea proprietate, & tertia persona non considerata, intelligitur Filius Dei hominibus Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalis Patris, quia procedit Filius in quarto modo dicendi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filiationis, vnumquodque suo modo: essentia, ex: ratiō; communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, ut disp. 162. explicabitur, relatio vero Filij, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propria relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur: denique paternitas, tanquam relatio principij proprii, & per se generationis. Cætera vero necessario quidem comitantur cognitionem, qua Filius producitur,

Vaequez in I. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione, & persona, sed non ut aliquid pertinens nostro more intelligendi quarto illo modo per se ad generationem Filij, ut filius est.

Argumenta vero duo in hoc capite pro contraria sententia adducta, nihil aliud probant, quā fundamenta soluta. Spiritum sanctum necessario æquali necessitate cum alijs personis intellectione notionali Patris intelligi: at vero non probant Spiritum sanctum per se quarto illo modo ad generationem Filij pertinere. Hinc etiam dissolui potest argumentum, quod contra nostram sententiam fieri solet in hunc modum. Filius æternus procedit per cognitionem, quæ est perfectio realis in Patre: cognitio autem Spiritus sancti, & proprietatis spiratoris in Filio est realis perfectio Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamuis cognitio, qua Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatem spiratoris in Filio sit perfectio realis Patris non quidem distincta à cognitione, qua cognoscit se, & Filium: tamen in ea nostro modo intelligendi distingui potest duplex ratio: altera, prout cognitio illa terminatur ad id, quod per se comparatur ut principium producenti verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundum priorem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neque enim cognitio Patris secundum omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, ut productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectum, & principium, per se Filij, ut filius est: huiusmodi autem non est cognitio Patris, quatenus ad Spiritum sanctum refertur. Verum cum in Filio præter proprietatem personalem, qua per se constituitur ut filius, sit etiam notio spiratoris, quæ nostro modo intelligendi cōcipitur, ut comitans personam filij secundum rationem filij: ideo per cognitionem Patris, quatenus terminatur ad notionem spiratoris, & ad personam Spiritus sancti, procedit Filius secundum quod spirator est. Hactenus vero solum diximus, filium secundum propriam rationem filij, non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctum versatur. At quares, an illo priori, quo intelligimus, Patrem intellectione sui, essentia, & Filium tantum, generare, eius intellectio sit perfecta & comprehensiva? Respondeo, esse quidem comprehensivam; ad hoc tamen ut à nobis comprehensiva dicatur, satis esse, si tunc fertur in omnia, quæ præintelliguntur per se in quarto illo modo ad generationem filij, inter quæ nondum est, hoc est, non consideratur à nobis spiratio, nec Spiritus sanctus. Quare qui dicit verbum procedere formaliter intellectione, qua Spiritus sanctus cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum non esse obiectum per se monens ad eam intellectiōnem, & productionem verbi, nec comparari ut principium ex parte obiecti, quia eo instanti rationis, quo Pater intelligit intellectiōnem, quæ est origo Filij, nondum est Spiritus sanctus: sibi plane aduersantur. Nam si formaliter verbum procedit cognitione, qua cognoscitur Spiritus sanctus, & non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus; sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita ut obiectum mouere, & esse obiecti principij: aut si tunc nondum est, sit ut non procedat verbum formaliter ipsa

Officia fundamenta soluta.

24.

Quorundam obiecta occurrunt.

25.

Cognitio sua per se procedit. Verbum est comprehensivum.

Q 3

ipsa

ipsa cognitione, quatenus est circa Spiritum sanctum, sed materialiter, hoc est, illa cognitione, quæ postea intelligitur esse circa Spiritum sanctum. Nā asserere, tunc Spiritum sanctum intelligi sub esse futuro, aut possibili, præterquam quod falsum esse, iam ostendimus, cum nulla huiusmodi cognitio futura personæ, aut possibilis in Deo à nobis debeat excogitari; esset etiam manifesta contradictio. Sic enim Spiritus sanctus sub esse possibile esset per se obiectum, aut principium secundum esse intelligibile movens ad producendum verbum: namque Spiritus sanctus representaretur in actu primo in eis etia divina, ut in specie ad productionem verbi requisita: nihil autem aliud dicitur obiectum motuum, quam illud, quod in specie intelligibili, tanquam in actu primo existit, ut per eam producat intellectus cognitionem & verbum.

89.

Ex quorum amore procedat per se Spiritus sanctus.

De creaturis autem (quæ videntur essentiam divinam comitari) peculiaris est difficultas, quam disputatione sequenti tractabimus. Id quod diximus de processione verbi, proportionem quadam dicendum est de processione Spiritus sancti; hoc est, Spiritum sanctum formaliter procedere amore essentia, & personarum, ut obiecti per se: nisi quod verbum non procedit cognitione Spiritus sancti per se, sed cognitione aliarum personarum: at Spiritus sanctus procedit etiam amore sui, sicut verbum sui cognitione: idque eodem modo, confirmandum est: & in hoc sententia Scoti nobis non probatur.

DISPUTATIO CXLIII.

An cognitione creaturarum verbum procedat.

Due Theologorum opiniones, cap. 1.

Sententia Scoti exponitur, cap. 2.

Sententia Scoti, ut verior autoritate probatur, cap. 3.

Ratione à priori confirmatur prædicta sententia, cap. 4.

Idem ostenditur ratione à posteriori, cap. 5.

Respondetur argumentis prioris sententia, cap. 6.

CAPUT I.

Due Theologorum opiniones.

1. Cognitione creaturarum existens verbum procedat quidam putant.

Creaturas existentes per se non spectare ad cognitionem productionis verbi certissimi est.

Sunt aliqui Theologi nostri temporis, qui non satis intelligentes controuersiam inter Scholasticos de processione verbi ex creaturis cognitio cognitione notionali Patris affirmit, non solum procedere verbum cognitione creaturarum possibilem, sed etiam existentium: id quod citra controuersiam esse putant. Et sanè intelligant, eadem cognitione simul Patrem in verbo suo intelligere se, & alias personas, atque creaturas, etiam futuras, non est dubium, hæc omnia cognitione notionali Patris comprehendit: controuersia inter Scotum, aliosque Theologos in eo certè sita non est, an omnia illa cognitio Patris notionalis cōplectatur: sed, an creaturæ pertineat in quarto modo per se, ut principium, secundum esse intelligibile, ad productionem verbi. Aliqua enim, ut infra videbimus, sunt in eadem cognitione notionali, quæ sunt comitanter, aut consequenter in illa, nec per se comparantur cum productione personæ: in quo sensu nullus erit tam habes ingenio, qui non videat, creaturas fu-

turas hoc modo ad generationem Filij spectare non posse. Nam cum sint cōtingenter futuræ, ut possint non esse possibilitate ex parte cause, & ita ab æterno futuræ cognoscantur, ut potuerint non cognosci; verbum autem ita necessitate procedat, ut nullo modo possibile fuerit, non procedere; nequeunt ad illius productionem per se pertinere. Tum, quia principium intelligibile æquali necessitate debet esse, cum eo, quod ab eo procedit: tum etiam, quia, cum possibile fuerit, non cognosci à Deo illam futuram creaturam, si nulla esset: Deo est omnino accidens, creaturæ futuræ cognoscere: non quia illud addat aliquid intrinsecum Deo, sed quia est ordo quidam rationalis, qui ei omnino accidit. Nec solum verum est, verbum non procedere per se cognitione rerum futurarum absolute: sed neque cognitione veritatum contingentium sub conditione, quas Deus semper cognouit: id quod eadem quoque ratione probatur. Nam hæc obiecta, & veritates ita sunt æternæ, ut ex se non implicet contradictionem, oppositam partem esse veram: atqui, ut diximus, principium secundum esse intelligibile alicuius personæ non minus debet esse necessarium, quam ipsa persona: quæ procedit, alias posset intelligi persona procedens in eadem natura, & proprietate sine tali principio: unde fieret, ut illud non esset principium per se, ablato enim principio per se, aufertur etiā id, quod est à principio. Patet nullus igitur creaturis futuris absolute, vel sub conditione, de possibilitibus maior est controuersia.

Est autem opinio quorundam, non minus per se pertinere ad productionem verbi creaturas cognitæ ut possibiles, quam essentiam Dei, & quæ in ipso sunt. Hanc docuerunt Gabr. in 1. diff. 7. q. 3. artic. 2. dub. 1. conclusio 2. Caietanus in hunc artic. & Canariensis in artic. 5. q. 27. disput. unica. 2. par. & non pauci ex recentioribus: nec enim inter antiquos Scholasticos res hæc disputata fuit. Citari solet Ferraricus, 4. contra gent. cap. 1. sed in alia prioris ipse fuit sententia, nam placet sentis productionem verbi non esse cognitionem creaturarum, adducas ea ratione, quia putat, priorem esse productionem verbi secundum rationem productionis, & dictio- nis, quam secundum rationem cognitionis, in eo ad hoc produci verbum, ut in eo Patet omnia intelligat notionali cognitione, quæ in seipso essentiali intellectu cognitione, de qua laus à nobis dictum est præcedenti disput. cap. 2.

Probatur vero hæc opinio in primis autoritate sancti Thomæ in hoc art. 2. cum ait, verbum esse expressum creaturarum, quia est respectus creaturatum eius, quod mente intelligitur, Deus autem non solum se, sed etiam omnes creaturas intelligit. Deinde ex articulo 1. huius questionis ad tertium, ubi sic loquitur, Pater enim intelligendo se, & Filium, & Spiritum sanctum, & omnia alia quæ sunt scientia continentur, concipit verbum: ut sic nota Trinitas verbo dicatur, & etiam omnis creatura. Quibus verbis plane indicat, non solum comitanter creaturas in verbo diuino à Patre dici, & intelligi, verum etiam ipsas per se ad illius cognitionem concurrere, siquidem Pater eas intelligendo, verbum suum dicit, & profert. Accedit Augustinus, qui 15. de Trinitate, cap. 14. multo clarius id videtur trahit, Nouit (inquirit) itaque omnia Deus Pater in seipso, nouit in Filio, sed in seipso, tanquam seipsum: in Filio tanquam verbum suum, quod est de his omnibus, quæ sunt in seipso.

Scito locis allegatis in 2. capit. eamque sic probō,
quia alioquin sequeretur, verbum esse imaginem
Spiritus sancti: est enim nunc similitudo illius
ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc
insuper ab illo saltem, ut obiecto procederet, quod
satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago
debeat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē
sufficit, si procedat modo intelligibili, ut ab ob-
iecto: sic enim imagines arte depictæ imagines sūt
hominum, aut rerum, quas representant, ab eis
tamen, ut ab obiectis modo intelligibili solum
procedunt.

*Quorundam
effugium.*

Sed respondebis, ad rationem imaginis neces-
sarium esse, ut procedat physicē ab eo, cuius est si-
militudo, vel saltem a cognitione eiusdem, ut in
imaginibus, quæ arte sunt depictæ contingit, illæ
namque nō a re, quam representant, sed a cog-
nitione illius, ut a principio procedunt, processio
autem, quæ verbum diuinum procedit, est etiam
cognitio Spiritus sancti; ac proinde non procedit
verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cog-
nitione, ut a principio: sed processio, & origo, quæ
verbum producit, est ipsamet cognitio Spiritus
S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur
imago illius: sic enim nullo modo ab eo procedit,
quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitio-
ne. Verum hoc effugium sine fundamento exco-
gitatum est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo
procedat a cognitione illius, cuius est similitudo,
optimē dicitur illius imago, sufficit etiam, si pro-
cedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cog-
nito, sed prius existente, quasi in memoria, seu in
actu primo intellectus ad intelligendū. Ob quam
rationem nullus hactenus negavit, verbum pro-
ductum a nostro intellectu esse non solum simili-
tudinē obiecti: sed etiam imaginem illius: sic
enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines
mente versare: cumq; hoc modo verbum proce-
dat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum:
sicut imago arte depicta: non videtur maior ratio,
cur vnus modus procedendi, quam alius ad ratio-
nem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum
non est imago essentia, ideo est, quia ab ea non di-
stinguitur realiter: atqui ab Spiritu sancto eodem
modo distinguitur sicut a Patre: quare eodē mo-
do poterit esse vnus, atque alterius imago. si ab v-
troque, ut obiecto per se necessario procedit. Ne-
que solum est imago verbū, quod procedit ab spe-
cie, quam obiectum proximē, aut remote impref-
sit potentia, sed etiam verbum, quod procedit ab
specie innata: quamuis tunc obiectum non com-
paretur cum verbo, ut efficiens illius etiam remo-
te, nisi ratione speciei, quæ ipsum in actu primo
representat: quo etiā pacto Spiritus sanctus cum
verbo conferri potest, si est obiectum per se requi-
situm ad productionem illius.

*Spiritus
sanctū co-
gnosci no-
tionali co-
gnitione
quæ proce-
dit verbum
non sufficit,
ut dicatur
obiectū per
se requisitū
ad verbi
productio-
nem.*

Ceterum, ut explicemus quomodo Spiritus
sanctus comparatur productioni verbi, cum ea-
dem cognitione notionali verbum, & Spiritus
sanctus cognoscuntur, quædam obseruanda sunt.
Primum est, Patrem æternum vnico simplicissi-
mo intuitu cognitionis notionalis intelligere se,
verbum, & Spiritum sanctum; sicut etiam vident
Beati. Si enim intelligit verbum, & seipsum, ut
reuera sunt videbit se, & Filium, ut spiratorem:
sic autem necesse est, cognoscere Spiritum san-
ctum. Præterea qui videt essentiam necessario si-
mul cognosceret personas. Et hoc recte probant ra-

tiones proxime allatæ: nec vlla potest de hac re
esse controuersia. Nunc vero solum nobis qua-
stio est, quid nostro modo intelligendi concepi-
tur, ut principium etiam per modum obiecti ne-
cessarij ad productionem verbi; non autem quid
sub eadem notionalē cognitionem cadat comi-
tante, non secus, atque dum inquirimus contra
Græcos, quæ distinguatur Filius a Spiritu san-
cto, solum inquirimus, quid nostro modo intelli-
gendi concepiatur, ut ratio sola sufficiens distin-
ctionis, filiationis, an spiratio: cum tamen reuera o-
mnino sint idem, & vnus alteri æquali necessita-
te sit coniunctum, illa vero intelligitur ut sola, de
sufficiens ratio distinctionis, quæ si non esset, qua-
cumque alia ex hypothesi impossibili posita, per
locum intrinsecum distinctio tolleretur, & quæ
sola posita, & quæque alia sublata, distinctio
poneretur, ut dicitur 147. ca. 1. explicabitur, vti
contra Græcos probemus, ex ipsorum sententia
omnem distinctionem inter Filium, & Spiritum
sanctum auferri. Quod si in eorum opinione ma-
neret, vnde distingueretur, ablata a Filio spira-
tione; ea ratione non argueremus eos falsitatem.
Ut ergo videamus vtrum Spiritus sanctus compa-
retur Filio ut principium illius subelle intelli-
gibili, an solum comitante, sed necessario sub ean-
dem cognitionem cum illo cadat, considerandum
est, an, hypothesi data impossibili, quod non esset
Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi prin-
cipij posset intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter per-
sonas ita esse ex natura rei constituendam, ut se-
mul natura, & cognitio sint, nam, ut dicemus
disputatione 167. cap. 2. prioritatis originis est inter
personas etiam relatas se b proprio conceptu rela-
tionis. Quare patet, ut patet, est prior origi-
ne, ut filius est, cum tamen sit simul natura, & co-
gnitio cum illo, ut patet. Prior enim origine di-
citur vna persona ea solum ratione, quia est prin-
cipium alterius, ut ibidem explicabitur, non quia
prius intelligatur, vel a nobis concipiatur, quam
alia. Nihilominus constitui potest nostro modo
intelligendi prioritatem quædam rationis inter per-
sonas, non vtinam relatas, sed alio modo. Scilicet
igitur concipere possumus Patrem ut Patrem, &
Filiū, ut Filium, non considerata in eis relatio-
ne spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum
sanctum, Patrem similitur sub conceptu tantū qua-
mæ personæ, antequam intelligatur Filius, ut dicitur
159. c. 7. dicemus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi a nobis
ut per se principium alicuius personæ, quo ablatum
ex vi originis, & per locum intrinsecum, non au-
tem aliunde intelligitur non esse, nec produci illa
persona, & quo posito intelligitur esse, & produci
ci, cætera namque licet simul sint in eadem perso-
na, vel sub operatione, quæ persona procedit comi-
tante, & per locum intrinsecum se habebunt, &
licet, æquē necessario ac illa, non tamen per modum
principij. Quare duo genera, & modi dicendi per se
ex quatuor assignatis ab Arist. 4. ca. lib. posterioris
considerandi sunt, primus videlicet, & quartus
primus est, in quo id, quod est de essentia alieius
de eo dicitur, quartus est, in quo effectus de pro-
pria causa prædicatur, in nostra vero quæstione
non est attendendum ad id, quod de verbo, & pro-
ductione illius prædicatur per se i. modo, sed ad
inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur ut
principium

principium per se productionis, vel quod est de ratione illius quatenus principium est.

Hic iactis fundamentis dicendum est, notionalis intellectum Patris, qui generat verbum, completi sub se personam Spiritus sancti, ut cognitam, per se quidem primo modo: sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quarto modo dicendi per se. Hanc sententiam probare possumus ex tertia notatione. Nam illud dicitur principium per se alicuius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur in nostra intellectione, ablato autem Spiritu sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentem & cum alijs perfectionibus, quæ diuinæ naturæ tribuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellecta non comparatur ut principium, etiam secundum esse intelligibile, cū productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productum nondum intellecto Spiritu sancto, perspicuum est. Nam, ut secunda notatione diximus, licet personæ, ut relata, simul necessario cognoscantur, vna tamen prius alia, non sub relatione, qua ad illam refertur, sed alia ratione considerari potest, sicque Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum spiratorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, ut secundam personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, ut generatio, intelligitur à nobis per se solum in quarto modo dicendi ad filiationem, & relationem verbi in diuinæ essentia terminari: rationem vero spirationis consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græci negent, ipsum esse spiratorem: concedunt tamen ipsum esse verbum Patris cum sua integra natura Deitatis, & sola relatione Filij. Et quamuis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiratorem, quia accipit integram naturam Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimemus proprietatem spiratoris consequi essentiam; sic enim per se compararetur cum generatione Filij in quarto modo: sed quia non repugnat cum filiatione, & alioqui ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem seu notionem non esse propriam essentia, constat, quia alia in Spiritu sancto, qui integram essentiam recipit, reperitur: ergo quamuis ita necessario secū la persona sit Filius, & verbum, sicut est spirator: ipsa tamen cognitio notionalis Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, non respicit tres personas: nec secundam ut spiratorem, quia ea proprietate, & tertia persona non considerata, intelligitur Filius Dei hominibus Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalis Patris, quia procedit Filius in quarto modo dicendi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filiationis, vnumquodque suo modo: essentia, ex: ratiō; communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, ut disp. 162. explicabitur, relatio vero Filij, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propria relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur: denique paternitas, tanquam relatio principij proprii, & per se generationis. Cætera vero necessario quidem comitantur cognitionem, qua Filius producitur,

Vaequez in I. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione, & persona, sed non ut aliquid pertinens nostro more intelligendi quarto illo modo per se ad generationem Filij, ut Filius est.

Argumenta vero duo in hoc capite pro contraria sententia adducta, nihil aliud probant, quā fundamenta soluntur. Argumentum primum: Spiritum sanctum necessario æquali necessitate cum alijs personis intellectione notionali Patris intelligi: at vero non probant Spiritum sanctum per se quarto illo modo ad generationem Filij pertinere. Hinc etiam dissolui potest argumentum, quod contra nostram sententiam fieri solet in hunc modum. Filius æternus procedit per cognitionem, quæ est perfectio realis in Patre: cognitio autem Spiritus sancti, & proprietatis spiratoris in Filio est realis perfectio Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamuis cognitio, qua Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatem spiratoris in Filio sit perfectio realis Patris non quidem distincta à cognitione, qua cognoscit se, & Filium: tamen in ea nostro modo intelligendi distingui potest duplex ratio: altera, prout cognitio illa terminatur ad id, quod per se comparatur ut principium producenti verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundum priorem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neque enim cognitio Patris secundum omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, ut productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectum, & principium, per se Filij, ut Filius est: huiusmodi autem non est cognitio Patris, quatenus ad Spiritum sanctum refertur. Verum cum in Filio præter proprietatem personalem, qua per se constituitur ut Filius, sit etiam notio spiratoris, quæ nostro modo intelligendi cōcipitur, ut comitans personam filij secundum rationem filij: ideo per cognitionem Patris, quatenus terminatur ad notionem spiratoris, & ad personam Spiritus sancti, procedit Filius secundum quod spirator est. Hactenus vero solum diximus, filium secundum propriam rationem filij, non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctum versatur. At quæres, an illo priori, quo intelligimus, Patrem intellectione sui, essentia, & Filium tantum, generare, eius intellectio sit perfecta & comprehensiva? Respondeo, esse quidem comprehensivam; ad hoc tamen ut à nobis comprehensiva dicatur, satis esse, si tunc fertur in omnia, quæ præintelliguntur per se in quarto illo modo ad generationem filij, inter quæ nondum est, hoc est, non consideratur à nobis spiratio, nec Spiritus sanctus. Quare qui dicit verbum procedere formaliter intellectione, qua Spiritus sanctus cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum non esse obiectum per se monens ad eam intellectiōnem, & productionem verbi, nec comparari ut principium ex parte obiecti, quia eo instanti rationis, quo Pater intelligit intellectiōnem, quæ est origo Filij, nondum est Spiritus sanctus: sibi plane aduersantur. Nam si formaliter verbum procedit cognitione, qua cognoscitur Spiritus sanctus, & non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus; sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita ut obiectum mouere, & esse obiecti principij: aut si tunc nondum est, sit ut non procedat verbum formaliter ipsa

Officia fundamenta soluntur.

24.

Quorundam obiecti occurrunt.

25.

Cognitio sua per se procedit. Verbum est comprehensivum.

Q 3

ipsa

Scito locis allegatis in 2. capit. eamque sic probō,
quia alioquin sequeretur, verbum esse imaginem
Spiritus sancti: est enim nunc similitudo illius
ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc
insuper ab illo saltem, ut obiecto procederet, quod
satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago
debeat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē
sufficit, si procedat modo intelligibili, ut ab ob-
iecto: sic enim imagines arte depictæ imagines sūt
hominum, aut rerum, quas representant, ab eis
tamen, ut ab obiectis modo intelligibili solum
procedunt.

*Quorundam
effugium.*

Sed respondebis, ad rationem imaginis neces-
sarium esse, ut procedat physicè ab eo, cuius est si-
militudo, vel saltem à cognitione eiusdem, ut in
imaginibus, quæ arte sunt depictæ contingit, illæ
namque non à re, quam representant, sed à cog-
nitione illius, ut à principio procedunt, processio
autem, quæ verbum diuinum procedit, est etiam
cognitio Spiritus sancti; ac proinde non procedit
verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cog-
nitione, ut à principio: sed processio, & origo, quæ
verbum producit, est ipsamet cognitio Spiritus
S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur
imago illius: sic enim nullo modo ab eo procedit,
quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitio-
ne. Verum hoc effugium sine fundamento exco-
gitatum est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo
procedat à cognitione illius, cuius est similitudo,
optimè dicitur illius imago, sufficit etiam, si pro-
cedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cog-
nito, sed prius existente, quasi in memoria, seu in
actu primo intellectus ad intelligendū. Ob quam
rationum nullus hactenus negavit, verbum pro-
ductum à nostro intellectu esse non solum simili-
tudinem obiecti: sed etiam imaginem illius: sic
enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines
mente versare: cumq; hoc modo verbum proce-
dat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum:
sicut imago arte depicta: non videtur maior ratio,
cur vnus modus procedendi, quam alius ad ratio-
nem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum
non est imago essentia, ideo est, quia ab ea non di-
stinguitur realiter: atqui ab Spiritu sancto eodem
modo distinguitur sicut à Patre: quare eodē mo-
do poterit esse vnus, atque alterius imago. si ab v-
troque, ut obiecto per se necessario procedit. Ne-
que solum est imago verbū, quod procedit ab spe-
cie, quam obiectum proximè, aut remote impref-
sit potentia, sed etiam verbum, quod procedit ab
specie innata: quamuis tunc obiectum non com-
paretur cum verbo, ut efficiens illius etiam remo-
te, nisi ratione speciei, quæ ipsum in actu primo
representat: quo etiā pacto Spiritus sanctus cum
verbo conferri potest, si est obiectum per se requi-
situm ad productionem illius.

*Spiritus
sancti co-
gnoscit no-
tionali co-
gnitione
quæ proce-
dit verbum
non sufficit,
ut dicatur
obiectū per
se requisitū
ad verbi
productio-
nem.*

Ceterum, ut explicemus quomodo Spiritus
sanctus comparatur productioni verbi, cum ea-
dem cognitione notionali verbum, & Spiritus
sanctus cognoscuntur, quædam obseruanda sunt.
Primum est, Patrem æternum vnico simplicissi-
mo intuitu cognitionis notionalis intelligere se,
verbum, & Spiritum sanctum; sicut etiam vident
Beati. Si enim intelligit verbum, & seipsum, ut
reuera sunt videbit se, & Filium, ut spiratorem:
sic autem necesse est, cognoscere Spiritum san-
ctum. Præterea qui videt essentiam necessario si-
mul cognoscet personas. Et hoc rectè probant ra-

tiones proxime allatæ: nec vlla potest de hac re
esse controuersia. Nunc vero solum nobis qua-
sitio est, quid nostro modo intelligendi concepi-
tur, ut principium etiam per modum obiecti ne-
cessarij ad productionem verbi; non autem quid
sub eadem notionalis cognitionem eadē com-
mitanter, non secus, atque dum inquirimus con-
tra Græcos, quæ distinguatur Filius à Spiritu san-
cto, solum inquirimus, quid nostro modo intelli-
gendi concepiatur, ut ratio sola sufficiens distin-
ctionis, filiationis, an spiratio: cum tamen reuera o-
mnino sint idem, & vnus alteri æquali necessita-
te sit coniunctum, illa vero intelligitur ut sola, de
sufficiens ratio distinctionis, quæ si non esset, qua-
cumque alia ex hypothesi impossibili posita, per
locum intrinsecum distinctio tolleretur, & quæ
sola posita, & quæque alia sublata, distinctio
poneretur, ut dicitur 147. ca. 1. explicabitur, vti
contra Græcos probemus, ex ipsorum sententia
omnem distinctionem inter Filium, & Spiritum
sanctum auferri. Quod si in eorum opinione ma-
neret, vnde distingueretur, ablata à Filio spira-
tione; ea ratione non argueremus eos falsitatem.
Vt ergo videamus vtrum Spiritus sanctus compa-
retur Filio ut principium illius subelle intelli-
gibili, an solum comitanter, sed necessario sub ean-
dem cognitionem cum illo cadat, considerandum
est, an, hypothesi data impossibili, quod non esset
Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi prin-
cipij posset intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter per-
sonas ita esse ex natura rei constituendam, ut se-
mul natura, & cognitione sint, nam, ut dicemus
disputatione 167. cap. 2. prioritas originis est inter
personas etiam relatas se b proprio conceptu rela-
tionis. Quare patet, ut patet, est prior origines
Filio, ut filius est, cum tamen sit simul natura, & co-
gnitione cum illo, ut patet. Prior enim origine di-
citur vna persona ea solum ratione, quia est prin-
cipium alterius, ut ibidem explicabitur, non quia
prius intelligatur, vel à nobis concipiatur, quam
alia. Nihilominus constitui potest nostro modo
intelligendi prioritas quædam rationis inter per-
sonas, non vtinam relatas, sed alio modo. Sc-
igitur concipere possumus Patrem ut Patrem, &
Filiū, ut Filium, non considerata in eis relatio-
ne spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum
sanctum, Patrem similitur sub conceptu tantū qua-
mæ personæ, antequam intelligatur Filius, ut dicitur
159. c. 7. dicemus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi à nobis
ut per se principium alicuius personæ, quo ablatum
ex vi originis, & per locum intrinsecum, non au-
tem aliunde intelligitur non esse, nec produci
personam, & quo posito intelligitur esse, & produ-
ci, cætera namque licet simul sint in eadem perso-
na, vel sub operatione, quæ persona procedit com-
prehendantur, comitantes solum se habebunt, &
licet, æquè necessario ac illa, non tamen per modum
principij. Quare duo genera, & modi dicendi per se
ex quatuor assignatis ab Arist. 4. ca. lib. posteriori
considerandi sunt, primus videlicet, & quartus
primus est, in quo id, quod est de essentia alicuius
de eo dicitur, quartus est, in quo effectus de pro-
pria causa prædicatur, in nostra vero quæstione
non est attendendum ad id, quod de verbo, & pro-
ductione illius prædicatur per se i. modo, sed quod
inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur ut
principium

principium per se productionis, vel quod est de
ratione illius quatenus principium est.

His iactis fundamentis dicendum est, notionalē intellectionem Patris, quia generat verbum, completū sub se personam Spiritus sancti, vt cognitam, per se quidem primo modo: sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quarto modo dicēdi per se. Hanc sententiam probare possumus ex tertia notatione. Nam illud dicitur principium per se alicuius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur in nostra intellectione, ablato autē Spiritu sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentē & cum alijs perfectionibus, quæ diuinæ naturæ tribuuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellecta nō comparatur vt principium, etiam secundum esse intelligibile, quod productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productū nondum intellecto Spiritu sancto, perspicuū est. Nam, vt secunda notatione diximus, licet personæ, vt relate, simul necessario cognoscantur, vna tamen prius alia, non sub relatione, quia ad illam refertur, sed alla ratione considerari potest, siquæ Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum Spiritorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, vt secundā personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, vt generatio, intelligitur à nobis per se solum in quaito modo dicēdi ad terminationem, & relationem verbi in diuinā essentia terminari: rationem vero ipsius consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græcineque, ipsam esse spiritorem: concedunt tamen ipsam esse verbum Patris cum sua integra natura Deitatis, & sola relatione Filij. Et quamvis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiritorem, quia accipit integram naturā Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimamus proprietatem spiritoris consequi essentiam: sic enim per se compararetur cum generatione Filij in quarto modo: sed quia nō repugnat cum filiatione, & alioqui ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem esse notionem non esse propriam essentia, constat, quia alia in Spiritu sancto, quia integram essentiam recipit, reperitur: ergo quamvis ita necessario secū a personā sit Filius, & verbum, hic est Spiritus, ipsa tamen cognitio notionalis Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, nō respicit res personas: nec secundam vt spiritorem, quia ea proprietate, & tertia persona non considerata, intelligitur Filius Dei hominibus Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalē Patris, quia procedit Filius in quarto modo dicēdi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filia, vniūquodq; suo modo: essentia, cæteraq; communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, vt disp. 162. explicabitur, relatio vero Filij, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propria relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur: denique paternitas, tanquam relatio principij proprii, & per se generationis. Cætera vero necessario quidem comitantur cognitionem, quia Filius productus,

Vazquez in 1. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione,
& persona. sed non ut aliquid pertinens nostro
more intelligendi quarto illo modo per se ad ge-
nerationem Filij, ut filius est.

Argumentum vero duo in hoc capite pro contraria sententia adducta, nihil aliud probant, quā Spiritum sanctum necessario aequali necessitate cum alijs personis intelligentione notionali Patris intelligi: at vero non probant Spiritum sanctum per se quarto illo modo ad generationē Filij pertinere. Hinc etiam dissolui potest argumentum, quod contra nostram sententiā fieri solet in hunc modum. Filius æternus procedit per cognitionem, quæ est perfectio realis in Patre: cognitio autem Spiritus sancti, & proprietatis spiratoris in Filio est realis perfectio Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamvis cognitio, quæ Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatis spiratoris in Filio sit perfectio realis Patris non quidem distincta à cognitione, quæ cognoscit se, & Filium tamen ea nostro modo intelligendi distingui potest duplex ratio: altera, prout cognitio illa terminatur ad illud, quod per se comparatur vt principium producenti verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundū rationem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neg; enim cognitio Patris secundū omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, vt productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectū, & principium, per se Filij, vt filius est: huiusmodi autem nō est cognitio Patris, quarens ad Spiritum sanctum reuertitur. Verum cum in Filio præter proprietatem personalem, quæ per se constituitur vt filius, sit etiam notio spiratoris, quæ nostro modo intell. generat, accipitur, vt comitans personā filij secundum cognitionem filij; ideo per cognitionem Patris, quæ terminatur ad notionem spiratoris, & ad personā Spiritus sancti, procedit Filius secundum od spirator est. Hæcenus vero solum diximus, cum secundum propriam rationem filij, nō procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctū versatur. At quærens, an illo prius quo intelligimus. Patrem intelligentiōne sui, existit, & Filij tantum, generare, eius intelligentiōne perfectæ & comprehensivæ? Respondeo, esse idem comprehensivam, ad hoc tamen vt à incomprehensivā dicatur, satis esse, si tunc ferantur omnia, quæ præintelliguntur per se in quarto modo ad generationem filij, inter quæ nō est, hoc est, non consideratur à nobis spiracæ Spiritus sanctus. Quare qui dicit verbum procedere formaliter intelligentiōne, quæ Spiritum cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum esse obiectum per se mouens ad eam intelligentiam, & productionem verbi, nec comparari principium ex parte obiecti, quæ eo instanti in quo, quæ Pater intelligit intelligentiōne, quæ ergo Filij, nondū est Spiritus sanctus, sibi placuerant. Nam si formaliter verbum procedit per cognitionem, quæ cognoscitur Spiritus sanctus, non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus, sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita vt obiectum modo esse obiectū principium: aut si tunc non est, sit vt non procedat verbum formaliter

Opposita
fundamen-
ta solun-
tur.

24.

Quorundam
obvocatione
occurrunt.

25.

Cognitio
qua per se
procedit.
verbum. 52
comprehen-
siva.

Q 3

ipſa

Scito locis allegatis in 2. capit. eamque sic probō,
quia alioquin sequeretur, verbum esse imaginem
Spiritus sancti: est enim nunc similitudo illius
ipsum representans, quia est verbum illius, & tunc
insuper ab illo saltem, ut obiecto procederet, quod
satis est ad rationem imaginis. Nam licet imago
debeat procedere ab eo, cuius est similitudo, tamē
sufficit, si procedat modo intelligibili, ut ab ob-
iecto: sic enim imagines arte depictæ imagines sūt
hominum, aut rerum, quas representant, ab eis
tamen, ut ab obiectis modo intelligibili solum
procedunt.

*Quorundam
effugium.*

Sed respondebis, ad rationem imaginis neces-
sarium esse, ut procedat physicè ab eo, cuius est si-
militudo, vel saltem à cognitione eiusdem, ut in
imaginibus, quæ arte sunt depictæ contingit, illæ
namque non à re, quam representant, sed à cogni-
tione illius, ut à principio procedunt, processio
autem, quæ verbum diuinum procedit, est etiam
cognitio Spiritus sancti; ac proinde non procedit
verbum ab ipso Spiritu sancto, nec ab illius cogni-
tione, ut à principio: sed processio, & origo, quæ
verbum producit, est ipsamet cognitio Spiritus
S. quod non videtur sufficere, ut verbum dicatur
imago illius: sic enim nullo modo ab eo procedit,
quia nec ab eo secundum se, nec ab eius cognitio-
ne. Verum hoc effugium sine fundamento exco-
gitatum est. Nam si ex eo, quod aliqua similitudo
procedat à cognitione illius, cuius est similitudo,
optimè dicitur illius imago, sufficit etiam, si pro-
cedat ab eo, ut obiecto, non quidem prius cogni-
to, sed prius existente, quasi in memoria, seu in
actu primo intellectus ad intelligendū. Ob quam
rationum nullus hactenus negavit, verbum pro-
ductum à nostro intellectu esse non solum simili-
tudinem obiecti: sed etiam imaginem illius: sic
enim cum cogitamus, dicimus rerum imagines
mente versare: cumq; hoc modo verbum proce-
dat, quodammodo ex obiecto, cuius est verbum:
sicut imago arte depicta: non videtur maior ratio,
cur vnus modus procedendi, quam alius ad ratio-
nem imaginis sufficiat. Quod si verbum diuinum
non est imago essentiae, ideo est, quia ab ea non di-
stinguitur realiter: atqui ab Spiritu sancto eodem
modo distinguitur sicut à Patre: quare eodē mo-
do poterit esse vnus, atque alterius imago. si ab v-
troque, ut obiecto per se necessario procedit. Ne-
que solum est imago verbū, quod procedit ab spe-
cie, quam obiectum proximè, aut remote impref-
sit potentia, sed etiam verbum, quod procedit ab
specie innata: quamuis tunc obiectum non com-
paretur cum verbo, ut efficiens illius etiam remo-
te, nisi ratione speciei, quæ ipsum in actu primo
representat: quo etiā pacto Spiritus sanctus cum
verbo conferri potest, si est obiectum per se requi-
situm ad productionem illius.

*Spiritus
sancti co-
gnitio
notionalis co-
gnitio
qua proce-
dit verbum
non sufficit,
ut dicatur
obiectū per
se requisitū
ad verbi
productio-
nem.*

Ceterum, ut explicemus quomodo Spiritus
sanctus comparatur productioni verbi, cum ea-
dem cognitione notionali verbum, & Spiritus
sanctus cognoscuntur, quædam obseruanda sunt.
Primum est, Patrem æternum vnico simplicissi-
mo intuitu cognitionis notionalis intelligere se,
verbum, & Spiritum sanctum; sicut etiam vident
Beati. Si enim intelligit verbum, & seipsum, ut
reuera sunt videbit se, & Filium, ut spiratorem:
sic autem necesse est, cognoscere Spiritum san-
ctum. Præterea qui videt essentiam necessario si-
mul cognosceret personas. Et hoc rectè probant ra-

tiones proxime allatæ: nec vlla potest de hac re
esse controuersia. Nunc vero solum nobis qua-
sitio est, quid nostro modo intelligendi concepi-
tur, ut principium etiam per modum obiecti ne-
cessarij ad productionem verbi; non autem quid
sub eadem notionalis cognitionem eadē com-
mitanter, non secus, atque dum inquirimus con-
tra Græcos, quæ distinguatur Filius à Spiritu san-
cto, solum inquirimus, quid nostro modo intelli-
gendi concepiatur, ut ratio sola sufficiens distin-
ctionis, filiationis, an spiratio: cum tamen reuera o-
mnino sint idem, & vnus alteri æquali necessita-
te sit coniunctum, illa vero intelligitur ut sola, de
sufficiens ratio distinctionis, quæ si non esset, qua-
cumque alia ex hypothesi impossibili posita, per
locum intrinsecum distinctio tolleretur, & quæ
sola posita, & quæque alia sublata, distinctio
poneretur, ut dicitur 147. ca. 1. explicabitur, vti
contra Græcos probemus, ex ipsorum sententia
omnem distinctionem inter Filium, & Spiritum
sanctum auferri. Quod si in eorum opinione ma-
neret, vnde distingueretur, ablata à Filio spira-
tione; ea ratione non argueremus eos falsitatem.
Vt ergo videamus vtrum Spiritus sanctus compa-
retur Filio ut principium illius subelle intelli-
gibili, an solum comitanter, sed necessario sub ean-
dem cognitionem cum illo cadat, considerandum
est, an, hypothesi data impossibili, quod non esset
Spiritus sanctus, Filius nihilominus ex vi prin-
cipij posset intelligi.

Secundo nota, prioritatem originis inter per-
sonas ita esse ex natura rei constituendam, ut se-
mul natura, & cognitio sint, nam, ut dicemus
disputatione 167. cap. 2. prioritas originis est inter
personas etiam relatas se b proprio conceptu rela-
tionis. Quare patet, ut patet, est prior origi-
ne, ut filius est, cum tamen sit simul natura, & co-
gnitio cum illo, ut patet. Prior enim origi-
ne vnus persona ea solum ratione, quia est prin-
cipium alterius, ut ibidem explicabitur, quam
prius intelligatur, vel à nobis concipiatur, quam
alia. Nihilominus constitui potest nostro modo
intelligendi prioritas quædam rationis inter per-
sonas, non vtinunc relatas, sed alio modo. Sc-
igitur concipere possumus Patrem ut Patrem, &
Filiū, ut Filium, non considerata in eis relatio-
ne spiratoris, priusquam intelligamus Spiritum
sanctum, Patrem similitur sub conceptu tantū qua-
mæ personæ, antequam intelligatur Filius, ut dicitur
159. c. 7. dicemus.

Tertio obseruandum est, illud intelligi à nobis
ut per se principium alicuius personæ, quo ablatum
ex vi originis, & per locum intrinsecum, non au-
tem aliunde intelligitur non esse, nec produci
personam, & quo posito intelligitur esse, & produ-
ci, cætera namque licet simul sint in eadem perso-
na, vel sub operatione, quæ persona procedit com-
prehendantur, comitantes solum se habebunt, &
licet, æquè necessario ac illa, non tamen per modum
principij. Quare duo genera, & modi dicendi per se
ex quatuor assignatis ab Arist. 4. ca. lib. posteriorum
considerandi sunt, primus videlicet, & quartus
primus est, in quo id, quod est de essentia aliquid
de eo dicitur, quartus est, in quo effectus de pro-
pria causa prædicatur, in nostra vero quæstione
non est attendendum ad id, quod de verbo, & pro-
ductione illius prædicatur per se i. modo, sed
inde eliciamus, quid sit illud, quod comparatur ut
principium

principium per se productionis, vel quod est de ratione illius quatenus principium est.

Hic iactis fundamentis dicendum est, notionalis intellectum Patris, qui generat verbum, completi sub se personam Spiritus sancti, ut cognitam, per se quidem primo modo: sed Spiritum sanctum non esse principium, etiam per modum obiecti, huius generationis, & ita non comparari cum illa in quarto modo dicendi per se. Hanc sententiam probare possumus ex tertia notatione. Nam illud dicitur principium per se alicuius operationis, aut cognitionis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur in nostra intellectione, ablato autem Spiritu sancto, & illius processione, hoc est, non considerato à nobis, intelligimus nihilominus integrè productum verbum à Patre virtute sui intellectus, perfectum Deum, omnipotentem & cum alijs perfectionibus, quæ diuinæ naturæ tribuntur: ergo Spiritus sanctus, & processio illius intellecta non comparatur ut principium, etiam secundum esse intelligibile, cū productione verbi. Porro autem rectè à nobis intelligi verbum productum nondum intellecto Spiritu sancto, perspicuum est. Nam, ut secunda notatione diximus, licet personæ, ut relata, simul necessario cognoscantur, vna tamen prius alia, non sub relatione, qua ad illam refertur, sed alia ratione considerari potest, sicque Filium sub relatione solum filiationis ad Patrem, & nondum spiratorem respectu Spiritus sancti intelligere possumus, ut secundam personam, verum, & integrum Deum: nam generatio, ut generatio, intelligitur à nobis per se solum in quarto modo dicendi ad filiationem, & relationem verbi in diuinæ essentia terminari: rationem vero spirationis consequenter in illo intelligimus. Quare cū Græci negent, ipsum esse spiratorem: concedunt tamen ipsum esse verbum Patris cum sua integra natura Deitatis, & sola relatione Filij. Et quamuis contra eos arguamus, & probemus, idcirco esse spiratorem, quia accipit integram naturam Patris, & non diuisam, non ideo ita argumentamur, quia existimemus proprietatem spiratoris consequi essentiam; sic enim per se compararetur cum generatione Filij in quarto modo: sed quia non repugnat cum filiatione, & alioqui ita est Deus Filius, sicut Pater. Hanc vero proprietatem seu notionem non esse propriam essentia, constat, quia alia in Spiritu sancto, qui integram essentiam recipit, reperitur: ergo quamuis ita necessario secū la persona sit Filius, & verbum, sicut est spirator: ipsa tamen cognitio notionalis Patris, quatenus sufficit ad generationem verbi, non respicit tres personas: nec secundam ut spiratorem, quia ea proprietate, & tertia persona non considerata, intelligitur Filius Dei hominibus Patri. Tria vero pertinent per se ad cognitionem notionalis Patris, quia procedit Filius in quarto modo dicendi per se, essentia & quæ ipsam consequuntur, paternitas, & filiationis, vnumquodque suo modo: essentia, ex: ratiō; communia attributa, tanquam id, quod generatione communicandum est Filio, in quo terminus formalis generationis consistit, ut disp. 162. explicabitur, relatio vero Filij, tanquam constitutiva proprietatis personæ genitæ, & propria relatio eius, quod simul intelligitur, & generatur: denique paternitas, tanquam relatio principij proprii, & per se generationis. Cætera vero necessario quidem comitantur cognitionem, qua Filius producitur,

Vaequez in I. partem Tom. II.

æquali quidem necessitate cum ipsa generatione, & persona, sed non ut aliquid pertinens nostro more intelligendi quarto illo modo per se ad generationem Filij, ut Filius est.

Argumenta vero duo in hoc capite pro contraria sententia adducta, nihil aliud probant, quā fundamenta soluta. Spiritum sanctum necessario æquali necessitate cum alijs personis intellectione notionali Patris intelligi: at vero non probant Spiritum sanctum per se quarto illo modo ad generationem Filij pertinere. Hinc etiam dissolui potest argumentum, quod contra nostram sententiam fieri solet in hunc modum. Filius æternus procedit per cognitionem, quæ est perfectio realis in Patre: cognitio autem Spiritus sancti, & proprietatis spiratoris in Filio est realis perfectio Patris: ergo per illam procedit. Ex dictis igitur hoc argumentum facile diluitur: nam quamuis cognitio, qua Pater cognoscit Spiritum sanctum, & proprietatem spiratoris in Filio sit perfectio realis Patris non quædam distincta à cognitione, qua cognoscit se, & Filium: tamen in ea nostro modo intelligendi distingui potest duplex ratio: altera, prout cognitio illa terminatur ad id, quod per se comparatur ut principium producenti verbum; altera, prout terminatur ad id, quod posterius origine est ipso verbo: & secundum priorem rationem est productio ipsius verbi, posteriori autem modo non item. Neque enim cognitio Patris secundum omnem perfectionem realem comparatur cum Filio, ut productio illius: sed secundum illam quæ respicit obiectum, & principium, per se Filij, ut Filius est: huiusmodi autem non est cognitio Patris, quatenus ad Spiritum sanctum refertur. Verum cum in Filio præter proprietatem personalem, qua per se constituitur ut Filius, sit etiam notio spiratoris, quæ nostro modo intelligendi cōcipitur, ut comitans personam filij secundum rationem filij: ideo per cognitionem Patris, quatenus terminatur ad notionem spiratoris, & ad personam Spiritus sancti, procedit Filius secundum quod spirator est. Hactenus vero solum diximus, filium secundum propriam rationem filij, non procedere per cognitionem Patris, quatenus ea circa Spiritum sanctum versatur. At quæres, an illo priori, quo intelligimus, Patrem intellectione sui, essentia, & Filium tantum, generare, eius intellectio sit perfecta & comprehensiva? Respondeo, esse quidem comprehensivam; ad hoc tamen ut à nobis comprehensiva dicatur, satis esse, si tunc fertur in omnia, quæ præintelliguntur per se in quarto illo modo ad generationem filij, inter quæ nondum est, hoc est, non consideratur à nobis spiratio, nec Spiritus sanctus. Quare qui dicit verbum procedere formaliter intellectione, qua Spiritus sanctus cognoscitur; & rursus Spiritum sanctum non esse obiectum per se monens ad eam intellectiōnem, & productionem verbi, nec comparari ut principium ex parte obiecti, quia eo instanti rationis, quo Pater intelligit intellectiōnem, quæ est origo Filij, nondum est Spiritus sanctus: sibi plane aduersantur. Nam si formaliter verbum procedit cognitione, qua cognoscitur Spiritus sanctus, & non solum cum illa committanter se habet Spiritus sanctus; sequitur in illo priori, quo formaliter intelligitur Filius procedere, esse etiam Spiritum sanctum cognitum, & ita ut obiectum mouere, & esse obiecti principij: aut si tunc nondum est, sit ut non procedat verbum formaliter ipsa

Officia fundamenta soluta.

24.

Quorundam obiecti occurrunt.

25.

Cognitio sua per se procedit. Verbum est comprehensivum.

Q 3

ipsa